

دیپلوماسی و استراتژی نظامی افغانستان در سه دهه

« رویداد ها و حوادث سیاسی و نظامی افغانستان در دوره مداخله نظامی - شوروی و آمریکا »

استاد صباح --- (1)



دیپلماسی هنرمندانه کردن است. دیپلمات کسی است که بتواند منافع ملی کشورش را در شرایط مختلف از جمله جنگ، مرادفات اقتصادی، موضوعات فرهنگی، اختلافات منطقه‌ی و از طریق گفت‌وگو و مذاکره تامین کند. هر کشور و فرهنگی ممکن است نگاه ویژه‌ی به دیپلماسی و دیپلمات داشته باشد. مثلاً انگلیسی‌ها می‌گویند دیپلمات فرد صادقی است که برای منافع ملی کشورش دروغ می‌گوید. دیپلماسی یا روابط دیپلماتیک ارتباط میان سیاستمداران و سران کشورهای جهان گفته می‌شود. به مقام‌های رسمی سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و نظامی یک کشور نزد کشور و یا سازمان بین‌المللی پذیرنده دیپلمات می‌گویند. در فرهنگ روابط دیپلماتیک، عالی‌ترین مقام سیاسی در نزد کشور میزبان را سفیر می‌نامند.

ما به مسمومیت افکار، عادت کرده ایم
ما به حرف زشت در گفتار، عادت کرده ایم
این قطار مردها و آن جایگاهی خانم‌ها
ما به حایل بودن دیوار، عادت کرده ایم
می‌گذاریم آخر هر جمله بی معنی، چرا؟
چون به صحبت‌های معنادار، عادت کرده ایم
خط سرخ روی شعرو روی شاعر می کشیم
ما به بی انصافی خود کار، عادت کرده ایم
هر بلایی بر سر ما آمده دیروزی است!
ما به مجرم کردن بسیار، عادت کرده ایم
بی سواد، فقر فرهنگی، همه شد ریشه کن!
ما به نشر کاذب آمار، عادت کرده ایم
ما به صحبت کردن دارا توجه می کنیم
چون به آه و ناله نادار، عادت کرده ایم
در خبرها خواندیم که وحدت ملی شده
ما به دروغ‌گویی اخبار، عادت کرده ایم.

دیپلماسی، گرفته شده از دیپلمات، نماینده سیاسی کشوری در کشور دیگر در زبان است. گسترده ترین مفهوم دیپلماسی، روابط میان دولتهاست. برخی دیپلماسی را چکیده ای از توانایی ملی می دانند و برخی دیگر آنرا تنها برگرفته از توانایی ملی می دانند و برخی دیگر آن را تنها وسیله ی اعمال سیاست ملی می شمارند. در درک مورد آخری تفاوت میان سیاست خارجی به عنوان هدف و غرض و دیپلماسی به عنوان وسیله و روش گذاشته می شود. در مورد بکارگیری دیگر این واژه، که رایج تر است و مفهوم گسترده تری دارد، همه همدلند و آن اینکه دیپلماسی هم معنی مذاکره و گفتمان است. از آنجا که هدف گفتمان موافقت است و موافقت ناگزیر به معنای سازش است، دیپلماسی را می توان چنین تعریف کرد، فن سازش در سیاست میان دو ملت که جایی به مخاطره انداختن منافع و امنیت ملی آن را افزون می کند. دیپلماسی به کار دستگاه اداره کننده روابط میان ملت ها و به ویژگی های شخصی کسانی که مامور این روابطند نیز گفته می شود. یکی از موردهای مهم در تعریف دیپلماسی موضوع رابطه دیپلماسی و جنگ است. بنا به تعریف، دیپلماسی وسیله یی است که سیاست خارجی با استفاده از آن به جایی جنگ، از راه توافق به هدف های خود می رسد و بر اساس این تعریف آغاز جنگ شکست، دیپلماسی است، اما گروهی دیگر بر این عقیده اند که دیپلماسی در دوران جنگ نیز می تواند ادامه داشته باشد. ولی به هر روی داشتن قدرت نظامی عاملی در دیپلماسی است.

دانشمند انگلیسی می گوید: در سال های پیش از جنگ بزرگ جهانی تمایلی در همه جا بویژه در آمریکا پیدا شده بود که بین دیپلماسی نو و دیپلماسی دیگری که قدیم نامیده اند تفاوتی قابل شوند. نظر مخالف ایشان آن است که تا موقع ریاست جمهوری ویلسن سیاست امری جابرا نه، زیان بخش و مکتوم بوده، ولی از سال نوزده هجده یکباره به صورت دموکراتیک و سودمند و آشکار درآمده است. این نظریه منجر به سوتفاهماتی شد تا جاییکه مذاکرات سیاسی را در حیات ترقی دولت یک عامل طفیلی و خالی از اهمیت شمرده اند در صورتی که از ضروریات است.

از زمانی که زندگی اجتماعی انسان آغاز گشت، بین قبایل، و طوایف بر سر مرتع ها و محصول درختان جنگلی زد و خورد می شده است، تا پس از این که کم کم کار به جنگ های کوچک و محلی منجر می گشت و در نهایت رفته رفته دامنه این جنگ و ستیزها بزرگتر می شد. موضوع اختلاف ها بدست آوردن منافع و یا از بین بردن ضرر و زیان بوده است. در پایان کشمکش ها و خونریزی ها سرانجام کار به صلح و آشتی می کشید برای انجام آن هم مذاکراتی لازم بوده که به وسیله نمایندگان طرفین صورت می گرفت.

در آن دوران به دلیل نبودن وسایل و امنیت، مسافرت به قدری دشوار بود و برای فرستادن نمایندگان که سفیران صلح و یا جنگ و یا ریش سفیدی و میانجیگری بودند زمان درازی باید سپری می شد که همراه با دشواری هایی شگرف و غیر قابل پیشبینی بود، نمایندگان با عده زیادی به مسافرت می رفتند و به لشکرکشی شبیه تریب و رسیدن نماینده و یا نامه به مقصد برای بستن قرارداد چندین ماه و یا سال به درازا می کشیده است. اما با پیشرفت جامعه بشری و آسان شدن رفت و آمد، بطوریکه می توان در زمانی اندک از این سوی جهان به آن سوی دیگر رفت، و در تمام گفتمان ها شرکت جست، دیپلماسی صورتی نوین به خود گرفته است، و دارای اهمیت بسیاری گشته است.

دسپلین که لازمه ی هر دیپلماسی است مبتنی بر دواصل است، که پس از انقلاب فرانسه پذیرفته شد. این دواصل عبارت بودند از - وجود کشورهای مختلف مستقل - قبول اصل تساوی کشورها در صحنه بین المللی.

از سده ی هجده تا پیش از جنگ جهانی دوم، گفتمان روابط میان ملت ها در واقع عبارت بود از مجموعه نوشته های دیپلمات ها و نظامیان، توضیح و تفسیر حقوق اسیران جنگی و همچنین تجزیه و تحلیل قراردادها، سازمان های میان ملت ها و وظایف وارگان آنها. دیپلماسی و توازن قوا نیز، بخش مهمی از گفتمان روابط میان ملت ها را به خود اختصاص داده بود. پیشرفت ناسیونالیسم، پیدایش ایدئولوژی ها و سیستم های سیاسی و اقتصادی متضاد و مختلف، استقلال کشورهای آسیایی، آفریقایی و خاورمیانه، همچنین کوچک شدن دنیا به سبب پیشرفت وسایل ارتباطی، اختراع سلاح های اتمی، تعدد و تنوع سازمان های میان ملت ها و سرانجام توسعه ی جنگ سرد، مبنای پیشین روابط میان ملت ها را دگرگون ساخت و در مطالعه ی موضوعات نوین روابط میان ملت ها موجب به وجود آمدن روش تازه ای گردید.

امادترتیب جدید و اثره دیپلماسی به معنی هدایت روابط بین افراد، گروه ها و ملت ها از جمله و اثره های سیاسی مورد استفاده در عرصه مناسبات بین المللی است (Diplomacy) در کاربرد رسمی خود عمدتاً به دیپلماسی بین المللی که هدایت روابط بین المللی از طریق دیدار و گفت و گوهای دیپلمات های رسمی است اشاره دارد.

در گذشته دیپلماسی بین کشورهای بیشتر به موضوعاتی همچون روابط شخصی و خانوادگی پادشاهان دو کشور با یکدیگر یا مسئله جنگ و صلح مربوط می شد، اما در شرایط کنونی جهان علاوه بر آنها موضوعاتی همچون روابط تجاری، مناسبات فرهنگی و علمی نیز در محور مباحثات دیپلماتیک بین کشورهای مختلف با یکدیگر و بین آنها با سازمانهای بین المللی قرار گرفته است. دیپلماسی در واقع مسوول سیاست خارجی در چارچوب دکتترین سیاست خارجی هر کشور است. دکتترین سیاست خارجی یک کشور که معمولاً یک بیان کلی از سیاست خارجی آن محسوب می شود توسط رئیس حکومت یا وزیر امور خارجه اعلام می شود. اهداف دکتترین سیاست خارجی هر کشور ارائه اصول کلی برای هدایت سیاست خارجی و انجام دیپلماسی است. این اصول به رهبری سیاسی یک کشور اجازه می دهد تا با وضعیت های مختلف پیش آمده به طور مناسب برخورد نماید و رفتار کشور در برابر سایر کشورها را توضیح دهد.

اجرای دیپلماسی بر عهده گروهی که هیأت دیپلماتیک نامیده می شود قرار دارد. این گروه نماینده رسمی کشور فرستنده آنها نزد کشور پذیرنده و میزبان تلقی می شوند. وظیفه هیأت دیپلماتیک حفظ منافع دولت و مردم کشور فرستنده نزد دولت پذیرنده است. البته این امر در چارچوب مرزهای مجاز توسط حقوق بین الملل، انجام مذاکره با مقامات دولت طبق اصول مشخص شده توسط دولت فرستنده و از طریق سایر شیوه های قانونی که دولت پذیرنده آنها را به رسمیت شناخته صورت می گیرد. هیأت دیپلماتیک یک کشور نزد کشور دیگر تمامی فعالیت های خود را که برای تقویت روابط دوستانه بین دو کشور و نیز توسعه مناسبات سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و علمی بین آنها انجام می دهد به دولت متبوع خود گزارش می کند. ریاست هیأت دیپلماتیک یک کشور در کشور دیگر نیز بر عهده سفیر یا کنسول است.

یکی از نکات مهم در مناسبات دیپلماتیک بین کشورها با یکدیگر و یا بین آنها با سازمان های بین المللی به رسمیت شناخته شدن مصونیت دیپلماتیک برای سفیر و سایر اعضای کادر دیپلماتیک است. در این چارچوب دولت میزبان به سفیر یا کنسول به عنوان رئیس هیأت دیپلماتیک در یک کشور دیگر اجازه می دهد تا بخشی از خاک کشور او را که سفارتخانه یا کنسولگری نامیده می شود اداره کند. همچنین مکان، کارمندان و حتی خودروهای هیأت دیپلماتیک نیز در برابر بسیاری از قوانین کشور پذیرنده از مصونیت برخوردارند.

مصونیت دیپلماتیک یک نوع مصونیت قانونی است که کشورها به منظور تضمین انجام وظایف هیأت های دیپلماتیک بدون نگرانی از تحت تعقیب قرار گرفتن توسط کشور میزبان به آنها اعطا می کنند. اگرچه این نوع از مصونیت از سابقه دیرینه ی در حقوق بین المللی برخوردار است اما در سال ۱۹۶۱ با امضای کنوانسیون روابط دیپلماتیک وین به صورت اصول موضوعه حقوق بین الملل درآمده است. دیپلماسی را از مهم ترین ابزارهای تأمین منافع ملی و مناسبات استوار بر منافع همگانی کشورها قلمداد می کنند. در دنیایی مدرن، دیپلماسی فعال می تواند کشورها را به هم پیوند بزند و منافع مشترک آنان را تعریف کند. دستیابی به ثبات و جایگاه خود در نظام بین المللی، از همه بیش تر به سیاست خارجی تعریف شده و دیپلماسی فعال نیاز دارد و الزاماً، باید چنین باشد.

افغانستان، به عنوان کشوری که می خواهد پس از سال ها، درد و رنج، به ثبات و آرامش برسد و از لحاظ اقتصادی در پی دست یافتن به بازارهای مهم منطقه و جهان است، نیازمندی بیش تر به چنین دیپلماسی دارد. به همین منظور، کابل، از نخستین روزهای استقرار اداره نو، مردم افغانستان «سیاست مناسبات دوستانه» را نسبت به هر شیوه دیگر ترجیح می دهند. تأمین مناسبات گسترده با کشورهای خارج از منطقه و برقراری روابط وسیع با کشورهای همسایه و منطقه از بارزترین نقطه سیاست خارجی کشور به حساب می آید؛ به گونه ی افغانستان که روزگاری محل برخورد منافع کشورهای دوریا نزدیک بود، امروز می رود «اگر خار جیها بگذارند» تا به محور رقابت مثبت و منافع متقابل تبدیل شود. امضای پیمان های متعدد بلند مدت با کشورهای فرامنطقه برای تأمین روابط مستحکم و بستن قراردادهای همکاری با کشورهای همسایه و منطقه تلاش دیگری در همین راستا می باشد.

افغانستان با داشتن ساختارهای سیاسی و اجتماعی مغلق و پیچیده، یکی از قوی ترین منبع و مرکز استفاده از ابزار دیپلماسی عامه در بین کشورهای جهان به شماره می رود. اشخاص و نظامی های سیاسی نادر موقع استفاده از ابزار دیپلماسی عامه را در این کشور دریافت نموده اند، دلیل ناکامی نظام اسبق سیاسی در افغانستان موجودیت خلاء های سیاسی در نظریات و دیدگاه های شان نسبت استفاده از ابزار دیپلماسی عامه عنوان گردیده است و آنها نتوانستند دیدگاه های خویش را بالای افراد ساکن در این مرزوبوم تحمیل نمایند، چون آن ها درک از خصوصیت جامعه افغانی را برسر نداشتند، اما کشورهای قدرتمند سیاسی جهان که تمویل کنندگان و سازنده آن ها بودند و به خصوص روابطه سیاسی با افغانستان سروکار دارند، این موضوع را خوب درک می نمایند که نتوانسته اند با استفاده از ابزار دیپلماسی عامه ساخته شده افکار و دیدگاه شان، تغییرات در ابزار دیپلماسی عامه افغانها وارد نمایند و در آینده هم هیچ گونه جای برای استفاده از ابزار دیپلماسی عامه خارجی وجود نخواهد داشت.

دیدگاه مردم افغانستان نسبت به استفاده از ابزار دیپلماسی عامه توأم با صداقت راستی می باشد که پایه های آن به واسطه بزرگ مردان تاریخ افغانستان، بنیانگذاری گردیده است و جای برای استفاده از فریب و چال و نیرنگ ها در استفاده از ابزار دیپلماسی عامه که سالیان متمادی از طرف نظامی های سیاسی و قدرتمند استفاده می شد، باقی نمی ماند. هدف اساسی و نهایی سیاست خارجی کشورها را معمولاً اقتدار، سر بلندی و عزت هر کشور و شهروندان آن تشکیل می دهد، برای نیل به این مهم دستگاه دیپلماسی بین المللی کشورها معمولاً سه اصل مهم و بنیادین عزت، عقلانیت و مصلحت را مد نظر دارند. زیرا در این صورت است که می توان روابط خارجی را سامان داده و به ثبات در مناسبات بین المللی و امنیت پایدار در داخل کشور دست یافت. حال پرسش اساسی این است که آیا دستگاه دیپلماسی خارجی افغانستان توانسته

است در یک دهه گذشته به این اهداف مهم دست یابد؟ برآستی افغانستان تا چه میزان توانسته است به اعتلای جایگاه افغانستان، تأمین ثبات درکشور از طریق تحسین روابط و تعمیق پیوندها با همه کشورهای همسایه و پیرامونی؛ توسعه و تقویت همکاری‌ها با سازمان‌های سیاسی و اقتصادی منطقه‌ای مانند سازمان اگو، سارک، شانگهای، سازمان کنفرانس اسلامی و سازمان‌های سیاسی اقتصادی و نظامی فرامنطقه‌ای مانند سازمان ملل متحد، جنبش عدم تعهد، پیمان ناتو، اتحادیه عربی، آفریقایی و اروپایی و ... کمک کند. پاسداری از مرزهای کشوری و وظیفه ملی است. تاریخ این ملت آکنده از صحنه‌های پرشور دفاع از تمامیت ارضی کشور است. در سال‌های گذشته نیز نسل ما شاهد صحنه‌های روشنی‌افروز دفاع از هویت، تمدن، فرهنگ خود و تمامیت ارضی کشور بوده است.

مسوولین دستگاه دیپلوماسی کشور از شاه امان الله خان تا اکنون



- محمود طرزی ۱۲۹۸-۱۳۰۱ وزیر امور خارجه سلطنت امان الله خان.
- محمد ولی خان دروازی ۱۳۰۱-۱۳۰۳ وزیر امور خارجه سلطنت امان الله خان.
- غلام صدیق خان چرخي ۱۳۰۳-۱۳۰۶ وزیر امور خارجه سلطنت امان الله خان.
- فیض محمد خان ذکریا ۱۳۰۸-۱۳۱۸ وزیر امور خارجه شاهی محمد نادر شاه و محمد ظاهر شاه.
- علی محمد خان ۱۳۳۱-۱۳۳۲ وزیر امور خارجه شاهی محمد ظاهر شاه.
- سلطان احمد خان ۱۳۳۱-۱۳۳۲ وزیر امور خارجه شاهی محمد ظاهر شاه.
- سردار محمد نعیم خان ۱۳۳۲-۱۳۳۴ وزیر امور خارجه و معاون صدر اعظم شاهی محمد ظاهر شاه.
- دوکتور محمد یوسف خان ۱۳۴۲-۱۳۴۴ وزیر امور خارجه و صدر اعظم شاهی محمد ظاهر شاه.
- نور احمد اعتمادی ۱۳۴۴-۱۳۴۶ وزیر خارجه و (۱۳۴۶-۱۳۵۰) وزیر خارجه و صدر اعظم محمد ظاهر شاه.
- محمد موسی شفیق ۱۳۵۰-۱۳۵۱ و ۱۳۵۱-۱۳۵۲ وزیر امور خارجه و صدر اعظم شاهی محمد ظاهر شاه.
- سردار محمد داوود خان ۱۳۵۲-۱۳۵۶ وزیر امور خارجه و رئیس جمهور - جمهوری افغانستان.
- وحید عبدالله ۱۳۵۶-۱۳۵۷ وزیر امور خارجه ریاست جمهوری سردار محمد داوود خان.
- حفیظ الله امین ۱۳۵۷-۱۳۵۸ وزیر امور خارجه و معاون صدر اعظم دوره نور محمد تره کی.
- دوکتور شاه ولی سنبله ۱۳۵۸-جدی ۱۳۵۸ وزیر امور خارجه دوره حفیظ الله امین.
- شاه محمد دوست ۱۳۵۹-۱۳۶۵ وزیر امور خارجه دوره ببرک کارمل.
- عبدالوکیل ۱۳۶۵-۱۳۷۱ وزیر امور خارجه دوره دوکتور نجیب الله.
- سید سلمان گیلانی ۱۳۷۱-۱۳۷۲ وزیر امور خارجه حکومت موقت صبغت الله مجددی.

- هدایت امین ارسلان ۱۳۷۲-۱۳۷۳ وزیر امور خارجه حکومت تنظیمی برهان الدین ربانی.
- عبدالرحیم غفورزی ۱۳۷۵ وزیر امور خارجه حکومت تنظیمی برهان الدین ربانی .
- عبدالله عبدالله ۱۳۷۷-۱۳۸۵ وزیر امور خارجه اداره موقت، حکومت انتقالی حامد کرزی.
- رنگین داد فراسپینتا ۱۳ حمل ۱۳۸۵-۲۷ جدی ۱۳۸۸ وزیر امور خارجه دولت حامد کرزی.
- زلمی رسول دلو ۱۳۸۸-میزان ۱۳۹۲ وزیر امور خارجه دولت حامد کرزی.
- ضرار احمد عثمانی عقرب ۱۳۹۲- قوس ۱۳۹۳ وزیر امور خارجه دولت حامد کرزی.
- فعلاً صلاح الدین ربانی در اداره اشرف غنی .

ادارات مربوط وزارت امور خارجه

وزیر امور خارجه

معین سیاسی

معین اداری

رئیس دفتر

سخنگو و رئیس اطلاعات عامه

تشریفات

اول سیاسی

دوم سیاسی

سوم سیاسی

چهارم سیاسی

پنجم سیاسی

ملل متحد و کنفرانس های بین المللی

اداری

منابع بشری

ارتباطات و آرشیف

امور قونسله

همکاری های اقتصادی

حقوق و معاهدات

حقوق بشر و امور بین المللی زنان

امور فرهنگی

مرکز مطالعات استراتژیک

انستیتیوت دیپلوماسی

امور سرحدی و همکاری های امنیتی

همکاری های منطقی

امور پارلمانی

امور ولایت.


سفارتخانه های کشور در خارج

 اتریش


وین - سفارت

 بلژیک

بروکسل - سفارت -

 بلغارستان

صوفیه - سفارت

 جمهوری چک

پراگ - سفارت -

 فرانسه

پاریس - سفارت

 آلمان

برلین - سفارت

بن - کنسولگری -

 ایتالیا

رم - سفارت -

 هلند

لااهه - سفارت -

 ناروی

اسلو - سفارت

 لهستان


ورشو - سفارت -

 روسیه

مسکو - سفارت

 اسپانیا

مادرید - سفارت

 سوئیس

ژنو - کنسولگری

اوکراین 

کیف - سفارت

بریتانیا 

لندن - سفارت

آمریکای شمالی


سفارت در واشنگتن

کانادا 

اتاوا - سفارت

ونکور - کنسولگری

تورنتو - کنسولگری-

ایالات متحده آمریکا 

واشنگتن - سفارت

لاس آنجلس - کنسولگری

نیویارک - کنسولگری

آفریقا

مصر 

قاهره - سفارت


لیبی 

طرابلس - سفارت.

استرالیا 

کانبرا - سفارت

آسیا

بنگلادش 

داکه - سفارت

چین 

بیجینگ - سفارت

هند 

دهلی - سفارت

مومبایی - کنسولگری

اندونزی 

جاکارتا - سفارت

ایران 


تهران - سفارت

مشهد - کنسولگری


زاهدان - کنسولگری

عراق 


بغداد - سفارت

جاپان 

توکیو - سفارت

کوریای جنوبی 


سئول - سفارت

قزاقستان 

آستانه - سفارت

کویت 

کویت - سفارت

قرقیزستان 


بیشکک - سفارت

مالزی 

کولالامپور - سفارت

عمان 

مسقط - سفارت

پاکستان 

اسلام آباد - سفارت


کراچی - کنسولگری

پیشاور - کنسولگری

کوئٹہ - کنسولگری

قطر 

دوحه - سفارت


عربستان سعودی 

ریاض - سفارت

جده - کنسولگری

سوریه 

دمشق - سفارت

 تاجیکستان


دوشنبه - سفارت

خاروغ - کنسولگری


 ترکیه

آنقره - سفارت

استانبول - کنسولگری


 ترکمنستان

عشق آباد - سفارت

 امارات متحده عربی

ابوظبی - سفارت

دوبی - کنسولگری

 ازبکستان

تاشکند - سفارت .

نماینده‌گی کشور در سازمان‌های بین‌المللی

بروکسل) نمایندگی دائم در اتحادیه اروپا

لاهاه) نمایندگی دائم در سازمان مانع از به‌کارگیری جنگ‌افزارهای کیمیایی

ژنو) نمایندگی دائم در دفتر سازمان ملل

نیویورک) نمایندگی دائم در دفتر سازمان ملل

پاریس) نمایندگی در یونسکو.

درین پژوهش که در پی میاید ، می خوانیم :

- < افغانستان و اتحاد شوروی از مناسبات سیاسی تا مداخله نظامی

- < افغانستان و آمریکا از تعلقات سیاسی تا لشکرکشی نظامی

- < طالبان کیستند و چه کردند ???

- < دو حضور نظامی خارجی در دو مقطع تاریخی در افغانستان

- < اشتباهات نظامی آمریکا در افغانستان

- < موجودیت قوای خارجی و توانمندی قوای مسلح کشور

- < چرا افغانستان و پاکستان در تنش و تشج بوده اند؟؟؟

- < نقش قبایل در تنش‌های افغانستان و پاکستان

- < چاشنیها و چالش‌های مناسبات افغانستان و ایران

- < د ستگاه دیپلوماسی و سیاست کادری در دو حاکمیت

- < عبدالله ي عبدالله درمسند وزارت خارجه
- < رنگيني رنگين اسپنتا در دستگاه ديپلوماسي کشور
- < مقبول کاري ضرار احمد (مقبول) دروظيفه ديپلوماسي
- < سياست خارجي فعلي از ائتلاف تا اختلاف
- < شصت و دوشاور در حکومت وحدت ملي
- < وزارت خارجه نيز سهم ميراث و صلاح الدين رباني در چوکي ميراثي - و...